

Владимир Лоски

СВЕСВЕТА

У Православној Цркви мариологија не постоји као самостална тема; она је неодељива од целокупног хришћанског учења као његов својеврсни антрополошки лајтмотив. У христологији основни догмат о Богородици има блиставо изражени пневматолошки карактер и, благодарећи двојном Домостроју Сина и Светога Духа, нераскидиво је везан са овом еклисиолошком стварношћу.

У суштини, ако покушамо да говоримо о Мајци Божјој позивајући се искључиво на догматске податке у најстрожијем смислу речи, тј. на саборске одлуке, нећемо наћи ништа осим назива θεοτόκος (Богородица) којим је Црква свечано потврдила Богоматеринство Пресвете Дјеве.¹⁾ Догматска тема θεοτόκος, утврђена у борби против несторијеваца, пре свега је христолошка тема; насупрот онима који су одрицали Богоматеринство, овде се брани ипостасно јединство Сина Божјег Који је постао Син Човечји. На тај начин овде је све непосредно усредсређено на христологији. Али у исто време посредно добија догматску потврду и поштовање Цркве Она Која је родила Бога у телу. Из тога следује да сви они који устају против назива „Богомати“, сви који одричу то својство Марији, које јој приписује побожност, не могу се сматрати правим хришћанима, јер они самим тим устају против догмата Оваплоћења Речи. Овим се показује како је тесна веза између догмата и култа, који су у сазнању Цркве неодељиви један од другог. Ипак су познати случајеви када се хришћани, који на чисто христолошким основама, признавају Богоматеринство Пресвете Деве из истих разлога, уздржавају се од сваког засебног поштовања Мајке Божје, не желећи да издвајају никаквог посредника између Бога и људи осим Богочовека Исуса Христа. Ова околност ставља нас непосредно пред неоспорну чињеницу: христолошки догмат о Богородици, који се узима апстрактно изван живе везе са оним поштовањем које Црква указује Божјој Мајци, довољан је за образложење онога изванредног места — изнад свих створења — које Царици небеској указује православно богослужење и

¹ Термин »Приснодјева«, који се сусреће у саборским актима почевши од Петог васељенског сабора, није био нарочито објашњен од стране сабора који су га употребљавали.

В. Лоскии, ВСЕСВЯТАЯ, Журнал Московской Патриархии, Москва 1968. бр. 1, 67—73. Превео прот. Васо Ивошевић.

приписује јој „боголепну славу” (θεολρελης δοξα). Према томе, у богословском напису о Богомајци не могу се оделити строго догматске чињенице од чињеница побожности. Овде догмат треба да осветљава живот, стављајући га у везу са основним истинама наше вере, а живот треба да храни догмат живим искуством Цркве.

То исто видимо ако се окренемо подацима из Светог писма. Ако бисмо хтели да проучимо сведочанства Светог пиома, апстрахујући оно поштовање које Богоматери указује Црква, требало би да се ограничимо само на неколико места Новог завета која се односе на Марију, Мајку Исусову и на једно директно указивање у Старом завету: пророштво Исаије о рођењу Месије од Деве. Али ако погледамо на Свето писмо у светлости овога поштовања или, да употребимо на крају тачан термин, црквеног Предања, свештене књиге Старог и Новог завета пружиће нам безбројне текстове које Црква користи у прослављању Богоматере.

Нека места у Еванђељу, гледана споља, изван црквеног Предања, као да јавно противрече овом највећем прослављању, овом безграничном поштовању.

Навешћемо два примера. Христос, сведочећи о св. Јовану Крститељу, назива га „највећим међу рођеним од жене” (Мат. 11,11; Лука 7,28). Значи, баш њему, а не Марији, припада прво место међу свим људима. Заиста, Претечу видимо заједно с Богомајком око Господа на византијским иконама „Деисис”. Ипак је потребно истаћи да Црква никад није узносила Претечу изнад серафима, никад није постављала његову икону, као икону Богоматере, на исти ниво са Христовом иконом, непосредно поред царских двери храма.

На другом месту Еванђеље нам говори о томе како се Христос јавно успротивио прослављању своје Мајке. У одговору на усклик жене из масе: „Благо утроби која Те је носила и грудима које су Те храниле”, Он каже: „Благо онима који слушају реч Божју и држе је” (Лука 11,27—28). Па ипак, баш то место из Еванђеља по Луки, где се Богоматеринство Пресвете Деве, рекло би се умањује пред достојанством оних који примају и чувају Откривење, свечано се чита на Богородичине празнике, као да је овде иза спољне негативне форме скривена Њена особито велика слава.

И опет стојимо пред немогућношћу да се оделе догмат и живот Цркве, Свето писмо и Предање. Христолошки догмат нас обавезује да признамо Богоматеринство Пресвете Деве. Сведочанство Писма нам казује да је и слава Богомајке не само у њеном материнству тела, не само у тој чињеници да је она родила и отхранила оваплоћену Реч Божју. Напокон, Предање Цркве — свето памћење оних који „слушају и чувају” речи Откривења — даје Цркви ону увереност с којом она преуноси Мајку Божју, приписујући Јој безграничну славу.

Изван црквеног Предања богословље ништа не може о овоме да каже, не може да објасни ову задивљујућу славу. Зато и оне хришћанске заједнице које одбацују сваки појам Предања остају хладне и према поштовању Мајке Божје.

Тесна веза између свега што се односи на Мајку Божју и Предање Цркве објашњава се не само оним што Свето писмо не спомиње

о таквим догађајима из Њеног земаљског живота које Црква празнује као Њено Рођење, Увођење у храм, Успење. Ако Еванђеље не спомиње ове чињенице, њихово поетско тумачење потиче из апокрифних извора, некад доста позних, њихова основна тема припада тајни наше вере и неодољива је од сазнања Цркве. Заиста, појам Предања је богатији него што се обично мисли. Предање се не састоји само у усменом преношењу чињеница које могу у нечем да допуне еванђелско казивање. Оно је допуна Писма и, пре свега, Црквом схваћено *испуњење* Старог завета у Новом. Заправо, Предање даје разумевање смисла истине Откривења (Лк. 24,25), не само онога што треба прихватити, него и, што је важније, како треба усвојити и чувати оно што је дошло до нас усменим предањем. У овом општем смислу, предуслов Предања је непрестано деловање Светога Духа, које може потпуно да се развија и доноси плодове само у Цркви, после Педесетнице. Само у Цркви постајемо способни да испољавамо унутарњу скривену везу између свештених текстова, и благодарећи њој, Свето писмо, и Старог и Новог завета, појављује се као једино и живо тело Истине, где Христос присуствује у свакој речи. Само у Цркви семе речи не остаје бесплодно; баш та плодовитост Истине, као и способност да се она учини плодном и назива се Предањем. Безгранично поштовање Богоматере од стране Цркве, које неке ко гледа са стране може да изгледа противречно чињеницама Светог писма, протумачено је у црквеном Предању; оно је најдрагоценији плод Предања.

Ово је не само плод него и корен и стабло Предања. Заиста се може видети конкретна веза између личности Богомајке и онога што називамо Предање Цркве. Покушаћемо да, установивши ову везу, угледамо, макар и делимично, славу Мајке Божје под привидним ћутањем Светог писма. При овоме ћемо се руководити изучавањем текстова у њиховој унутарњој узајамној вези.

У тексту паралелном ономе који смо горе цитирали еванђелист Лука каже о томе како Христос одустаје да види Своју Мајку и браћу, говорећи: „Мати Моја и браћа Моја, они су који слушају ријеч Божју и извршују је” (Лк. 8,19—21). Контекст ових речи је очевидан; сагласно Еванђељу по Луки у тренутку када Мајка Божја жели да види Свога Сина, Он је управо завршио Причу о сејачу.²) „А које је на доброј земљи, то су они који реч слушају и у добром и чистом срцу држе и род доносе у трпљењу. Ко има уши да чује, нека чује” (8,15). И даље: „Гледајте, дакле, како слушате, јер ко има, даће му се, а ко нема, узете се од њега и оно што мисли да има” (8,18). Али баш та способност чути и чувати „у добром и чистом срцу” речи о Христу, способност коју ће Христос на другом месту (Лк. 11,28) да постави изнад материнства по телу, приписује се у Еванђељу само Мајци Господа. Еванђелист Лука са одређеном упорношћу двапут истиче ово у казивању о Христовом детињству: „А Марија чуваше све речи ове и слагаше их у срцу своме” (Лк.

---

² У еванђељима по Матеју (13, 1—23) и по Марку (4, 1—20) прича о Сејачу долази непосредно после епизоде с Мајком и браћом Господњом. Овде је такође очигледна веза међу њима.

2,19.51). Она која је родила Бога у телу чувала је у Своме сећању сва сведочанства о божанству Свога Сина. Могло би се рећи да је већ овде пред нама оличење Предања Цркве, још пре постојања саме Цркве, ако еванђелист Лука не би напоменуо да Марија и Јосиф нису разумели речи Дечака који је рекао: „Зар не знате да мени треба бити у ономе што је Оца мојега” (2,49—50). Према томе, речи које је Богомајка чувала у Своме срцу још нису биле потпуно јасне за Њено сазнање. До завршетка Христовог подвига, до Педесетнице, до појаве Цркве, чак ни Она на коју је сишао Свети Дух да би је учинио способном да послужи оваплоћењу Речи још није била достигла ту пуноћу коју је имала да оствари Њена личност. Али ипак већ овде могуће је поређење између Богоматере, Која чува и сабира у Своме срцу пророчке речи, и Цркве — чуварке Предања. Овде је почетак једне исте реалности. Једино сама Црква — продужење Христове човечанске природе — може да чува пуноћу Предања, која, кад би била записана, не би могла да стане у сав свет. Само Богомајка, изабрана да би примила Бога у Своју утробу, може потпуно остварити у Своме сазнању све оно што је повезано с чињеницом Оваплоћења Речи, које се истовремено јавља и чињеницом Њеног Богоматеринства. Христове речи, које изгледају толико сурове у односу према Његовој мајци, уствари величају ово Њено својство, које је заједничко Њој и осталим синовима Цркве. Али док синови Цркве, чувајући предање, могу да схватају Истину и да је учине плодотворном само у овом или другом степену, Богомајка, по сили изванредне везе која сједињује Њену личност с Богом, Кога она може да назове Својим Сином, већ овде на земљи могла је да се узвиси до савршеног разумевања свега онога што Свети Дух саопштава Цркви, остваривши ту пуноћу у Својој личности. Ово потпуно схватање Божанства, ово стицање пуноће благодати, својствено будућем веку, може да буде остварено само у обоженем бићу. Ово нас ставља пред ново питање, на које ћемо покушати да одговоримо да би се боље разумео нарочити карактер поштовања Небеске Царице у Православној Цркви.

Сведочећи о св. Јовану Претечи, Христос га назива највећим међу рођенима од жене (Мт. 11,11; Лк. 7,28), па додаје: „а најмањи у Царству небеском већи је од њега”. Старозаветна светост упоређује се овде са оном светашћу која ће моћи да се оствари по завршетку искушитељског подвига Христовог, када ће „обећање Очево” (Дела ап. 1,4) — силазак Светога Духа да обогати Цркву пуноћом боготворне благодати. Јован Претеча је „већи од пророка”, јер је крстио Господа и видео отворено небо и Светог Духа како силази у виду голуба на Сина човечјег, умро је не добивши обећање, као и сви они „сведоци вере” „којих не беше свет достојан”, који, по божанском Промислу, нису могли да приме савршенство без нас (Јевр. 11,38—40), тј. без Цркве Христове. Само кроз Цркву може старозаветна светост да добије у будућем веку свој завршетак — оно савршенство које је било скривено, остајало недоступно људском роду до Христовог доласка.

Она Која је била изабрана да постане Мајка Божја представљала је, несумњиво, врхунац старозаветне светости. Ако је Јован

Претеча назван „највећим“ до Христа, то је зато што величије Све-свете припада не само Старом завету, у коме је Она била скривена и није била јављена, него и Цркви у којој је Она била откривена у свој пуноћи и Њу „зову блаженом сви нараштаји“ (Лк. 1,48). Личност св. Јована Претече још припада Старом завету, док Пресвета Дева прелази из Старог у Нови завет, и овај прелазак у личности Богомајке дозвољава нам да разумемо колико је Нови завет испуњење Старог. Стари завет није само низ Христових праобраза који су добили објашњење после Еванђеља. То је, пре свега, историја припреме човечанства за долазак Христов, у којој Бог стално ставља на испит људску слободу. Нојева послушност, Аврамова жртва, излазак Божјег народа под Мојсијевим вођством кроз пустињу, Закон, пророци, низ божанских изабраника, у којима људи час остају верни обећању, час падају и подвргавају се казнама (ропство, рушење првог храма) — читаво свештено предање Јевреја јесте историја спорог и тешког напредовања палог човечанства на путу према „пуноћи времена“, када ће анђео бити послан да благовести изабраној Деви Оваплоћења Бога и из Њених уста добити људску сагласност за извршење божанског домостроја спасења. Зато, по речима св. Јована Дамаскина, сам назив Мајке Божје садржи у себи сву историју божанског домостроја у свету („О православној вери“, III, 12.П.Г.94,1029—32).

Овај Божји домострој, који је припремио људске услове за Оваплоћење Сина Божјег, није једнострано деловање. Божја воља не уништава људску историју. У своме домостроју спасења Премудрост Божја се прилагођава колебањима људске воље, са одазивањима људи на Божји позив. Тако у поколењима старозаветних праведника Она подиже Себи дом, најчистију природу Пресвете Деве, кроз коју Реч Божја постаје с нама исте суштине. Одговор који је Марија дала Архангелу: „Ево слушкиње Господње; нека ми буде по речи Твојој“ (Лк. 1,38) укида трагедију палог човечанства. Овде се догодило све оно што је Бог тражио од људске слободе после грехопада. После овог одговора већ се могло остварити дело искупљења, које је у стању да изврши само оваплоћена Реч Божја. У својој проповеди на Благовести Никола Кавасила каже: „Вашлоћење није било само дело Оца, Његовог Сина и Његовог Духа, него такође и дело воље и вере Пресвете Деве. Без сагласности Непорочне, без дејства Њене вере, домострој исто тако не би био остварен као ни без деловања три Божанске Ипостаси. Само научивши и убедивши Њу, Бог је узима Себи за Мајку и од Ње прима тело за које се Она саглашава да му да. Он је желео да Га његова мајка роди исто толико слободно, као што се и Он добровољно оваплотио.“ (Франц, изд. Жижичи, *Источна патрологија*, XIX, 2).

Почевши од св. Јустина и св. Иринеја Свети оци често упоређују „две деве“ — Еву и Марију, непослушношћу прве у човечанство је ушла смрт; послушношћу „друге Еве“ Животодавац је постао Човек и ушао у Адамово потомство. Међу њима лежи сва историја Старог завета — прошлост, из које се не може издвојити Она Која је постала Мајка Божја. Она је била изабрана за ову јединствену неповиву улогу у делу Божјег оваплоћења; ипак, овај избор долази

после целог низа других избора које је завршио и који су га припремили. Не назива узалудно Православна црква у својим богослужбеним текстовима Давида „богоотец” и овај исти термин примењује на Јоакима и Ану, „свете праведне богооце”. Римокатолички догмат о непорочном зачећу, очевидно, нарушава ово непрекидно преемство старозаветне светости које се завршава у тренутку Благовести када је Дух Свети, сишавши на Деву, Њу оспособио да прими у Своју утробу Реч Очевоу. Православна Црква не признаје такво изумимање Пресвете Деве из свега осталог палог човечанства, такву „привилегију” којом је Она, ради будућих заслуга Њеног Сина, искупљена пре него што се извршио подвиг Искупљења. Ми поштујемо Мајку Божју изнад сваког створења, али не због привилегије коју је тобоже добила у тренутку када су је родитељи зачели. Она је била света и чиста од сваког греха већ у утроби Своје мајке, ипак светост још не издаваја Њу од осталог човечанства до Христа. Њено стање у тренутку Благовести није било аналогно Евином стању до грехопада. Прва Ева, поставши „мајком свих живих”, послушала је речи кушача док је још била у рајском стању, стању безгрешног човечанства. А друга Ева, која је била изабрана да постане Мати Божја, послушала је глас анђела, будући у стању палог човечанства. Зато овај нарочити избор Њу не издаваја из осталог човечанства, не издаваја је од свих Њених прародитеља и сабраће, светих или грешних, за које Она представља све оно боље што је боље у њима.

Као и други људи, као и свети Јован Претеча, чије зачеће и рођење Црква такође признаје, Пресвета Дева се родила под законом прародитељског греха и заједно са свима је носила одговорност за грехопад. Ипак, грех се никада није могао остварити у њеној личности; убитачно наслеђе греха није имало власти над Њеном праведном вољом. Она представља врхунац светости уопште достигнут пре Христа, у условима Старог завета — од ма којег потомка Адамовог. Она је остала без греха под свеопштом влашћу греха, остала је чиста од сваке саблазни у људском роду, подјармљеном од Кнеза овог света. За служење нарочитом Божјем плану Она није била постављена изнад историје него баш у низу историјских догађаја, у општој судбини људи који су очекивали спасење, Она је остварила Своје изузетно призвање.

Па ипак ако у личности Богоматере видимо врхунац старозаветне светости, тиме се још не ограничава Њена лична светост, јер је Она превазишла и све врхунце новозаветне светости, остваривши највећу светост какву Црква може да достигне.

Прва Ева је била узета од Адама: она је личност која у тренутку кад је Бог ствара, прима Адамову природу да би му послужила као допуна. У односу према новој Еви видимо обратан однос: управо кроз њу Син Божји постаје „нови Адам”, примивши од Ње човечанску природу. Први Адам је био пре Еве, Последњи Адам после нове Еве. Међутим, не може се рећи да је човечанска природа коју је Христос примио у утроби Пресвете Деве допуна човечанској природи мајке; то је уистину човечанска природа једне од божанских Ипостаси, „небескога човека” (I Кор. 15,47—48). Човечанска природа Богоматере припада тварном јестеству које је про-

истекло од „земнога човека“. Глава новог човечанства није Пресвета Богородица него Њен Син; Он је „над свима, Глава Цркве која је тело Његово“ (Еф. 1,22—23) — допуна Његовој човечанској природи. Према томе, само кроз Свога Сина, у Његовој Цркви, Богомајка може да достигне савршенство припремљено онима који ће имати обличје небеског човека (I Кор. 15,49).

Већ смо упоређивали личност Богоматере са Црквом када смо говорили о Предању, које Она, такорећи, оличава до појаве Цркве. Она Која је родила Бога у телу сабирала је исто тако у Своме срцу све речи које су откривале божанство Њеног Сина. Ово је сведочанство о духовном животу Богоматере. Свети евангелист Лука Њу нам приказује не само као оруђе које је добровољно послужило Оваплоћењу него и као личност која тежи да проникне у Своје Богоматеринство. Поклонивши Своју човечанску природу Сину Божијем, Она кроз Њега тежи да добије заједно с Њим оно што Она још нема — удео у Божанству. У Њеном Сину Божанство обитава телесно (Кол. 2,9). Њена природна веза с Богочовеком још није саопштила самој личности Богоматере стање обоженог створења и поред тога што је Свети Дух сишао на Њу у дан Благовести да би је оспособио за извршење Њене нарочите улоге. У том смислу Богомајка је до појаве Цркве везана са човечанством Старог Завета, са онима који су очекивали „обећање Очево“, крштење Светим Духом (Д. ап. 1,4—5).

Предање нам каже да је Богомати међу ученицима присуствовала у дан Педесетнице и заједно с њима примила Светог Духа, који је сишао на свакога од њих у виду огњеног језичка. То одговара и сведочанству Дела апостолских: после Вазнесења апостоли „сви једнодушно бејашу једнако на молитви и у молењу са женама, и с Маријом матером Исусовом и браћом Његовом“ (Д. ап. 1,14). Заједно с Црквом Богомајка је добила тај последњи дар који јој је недостајао да би узрасла „у човека савршеног, у меру пунога узраста Христовог“ (Еф. 4,13). Она Која је Духом Светим примила у Својој утроби божанску Личност Сина, добила је сада Светог Духа Кога је Син послао.

У извесном смислу ова два силаска Светог Духа на Пресвету Деву могуће је упоредити са два Његова ниспослања на апостоле: увече на дан Ускрса и у дан Педесетнице. Прво им је дало власт да вежу и дреше — функцију која не зависи од њихових субјективних особина, које су добили божанским благоизволењем за извршење баш ове улоге у Цркви. Друго ниспослање Духа је дало свакоме од њих могућност да достигну личну светост, што увек зависи од субјективних услова. Ова два силаска Светог Духа-функционално и лично-допуњавају, ипак, један другог као што се то види на примеру апостола и њихових наследника: своје дужности у Цркви могуће је добро извршавати само онда када се чине напори да се достигне светост, а, с друге стране, тешко је достигнути светост, пренебрегавајући оне обавезе које је Бог наложио на човека. И једно и друго треба да се све више и више слива у ток живота: нормално животни задатак постаје онај пут на коме човек достиже личну светост, заборављајући самога себе.

Нешто слично може да се увиди и у улози Богомајке при свој њеној изузетности: објективни животни задатак Богоматеринства који је на Њу стављен у дан Благовести, постаје и субјективни пут Њеног освећења. И Она све дубље сазнаје и све одређеније испољава у Своме личном животу тај факт да је носила у Своме наручју и хранила Сина Божјег. И овде речи Христове које, рекло би се, умањују Његову Мајку пред Црквом (Лк. 11,28) добијају свој прави смисао највише похвале: Благо Оној Која је не само била Мајка Божја него је и остварила у Својој личности степен светости који одговара овом изванредном и јединичном задатку. Личност Богоматере узноси се изнад Њеног животног задатка, јер Њено достигнуће врхунца светости више је него почетак Њеног пута.

Факт Богоматеринства већ је остварен у прошлости; али Пресвета Дева, боравећи на Земљи и после Вазнесења Свога Сина, остаје и даље Мајка Онога Који је Својим примањем тела од Ње и прослављеном Својом човечанском природом сео одесно Оца „над свим поглаварствима и властима и силама и господствима, и над сваким именом што се може назвати не само у овом свету него и у будућем” (Еф. 1,21). Какав степен светости, који се овде на земљи постиже може да одговара оном изванредном и јединичном односу између Богоматере и Њеног Сина, Главе Цркве која борави на небу? То може да буде само потпуна светост Цркве, распростирање прослављене човечанске природе Христове, која садржи пуноћу благодати обожења, а коју Дух Свети непрекидно саопштава Цркви од дана Педесетнице. Ако чланови Цркве могу да постану сродници Христови, брат, сестра, мајка (Мт. 12,49) по мери испуњавања свога призивања, онда сама Богомајка, благодарећи Којој је Реч постала тело, може да прими сву пуноћу благодати, да постигне бескрајну славу, да оствари у Својој личности сву светост, која може да припада Цркви.

Син Божји је сишао с неба и кроз Пресвету Деву је постао Човек зато да би се људи могли уздизати до обожења благодаћу Светог Духа. „Поседовати по благодати оно што Бог поседује по природи” — то је највише призивање створених бића, онај коначни циљ коме теже деца Божја на Земљи, у историјском развоју Цркве. Овај развој већ је завршен у божанској личности Христа, у Глави Цркве, васкрслога и вазнесеног на небо. Иако је Богомајка заиста могла да у Својој човечанској личности достигне ону светост која је одговарала Њеној изузетној улози, Она није могла а да не постигне овде на Земљи по благодати све оно што је Њен Син поседовао по Својој божанској природи. А ако је то тако, онда се историјски развој Цркве и света већ завршио не само у нествореној Личности Сина Божјег, него и у створеној личности Његове Мајке. Зато Св. Григорије Палама и назива Богомајку „границом између створеног и нествореног”. Упоредо са нествореном Божанском ипостаси стоји обожена човечанска ипостас.

Раније смо казали да се у личности Богоматере може видети прелазак од највеће светости Старог завета ка светости Цркве. Али ако је Свесвета достигла највишу светост Цркве, тј. сву светост доступну створеном бићу, онда је ту реч о другом преласку из овог света

развоја у вечност Осмог дана, из Цркве у Царство Божје. Та коначна слава Мајке Божје, *εβχατον*, остварен у створеном бићу још пре краја света, већ сада ставља Њу с оне стране смрти, васкрсења и Страшног суда. Она учествује у слави Свога Сина, царује заједно са Њим, упоредо с Њим управља судбином Цркве и света, који се развијају у времену, Она посредује за све пред Оним који ће доћи да суди живима и мртвима.

Последњи прелазак, благодарећи којем Богомајка улази у небеску славу Свога Сина, Црква празнује на дан успења или смрти, али такве смрти, после које, по унутарњем убеђењу Цркве, није могло да не дође васкрсење Свесвете и Њено узнесење у телу. Тешко је говорити, тако исто тешко је и мислити, о тајнама које Црква чува у скривеним дубинама свога унутарњег сазнања. Свака реч овде изгледа упроштена, сваки покушај формулисања изгледа као светогрђе. Аутори апокрифа често су се неопрезно односили према тајнама које Црква чува у мудрој ћутању по икономији у односу на спољни свет. Апостоли нису никада проповедали о Богоматери. Међутим, ако о Христу проповедају са кровова, оглашавају да би Он био познат свима, у учењу које је окренуто свему свету, тајна о Богоматери открива се делима унутар Цркве онима који су примили реч Божју и стреме ка „дару горњег звања Божјега у Христу Исусу” (Фил. 3,14). Ово је не само предмет наше вере него и нешто више — основа наше наде: плод вере који је сазрео у Предању.

Дакле, придржаваћемо се питања и нећемо покушати да кроз догме одредимо свепревасходну славу Мајке Божје. Нећемо да будемо сувише говорљиви као гностици, који су у својој тежњи да кажу више него што је требало, више него што су могли, помешали плеву својих јереси са чистом пшеницом хришћанског Предања.

Боље је да послушамо св. Василија Великог, који одређује оно што спада у област Предања, као „учење неразгласиво и неисказано, које су сачували Оци наши у ћутању, недоступно никаквом неумесном љубопитству, јер су они били разборито научили да чувају светост тајне ћутањем. Доиста, не приличи објављивати у писменом облику учење о предметима који не треба да буду откривени погледима оних који нису посвећени у тајне. Осим тога, постоји и други разлог за постојање незаписивог Предања: много пута разматрајући садржај ових учења, неки људи би могли по сили навике да изгубе свако поштовање према њима. Јер једна је ствар — учење, а друга је ствар — проповед. Учења се чувају у ћутању, а проповед се објављује отворено. Извесна магловитост израза, која се понекад употребљава у Светом писму, такође је вид прећуткивања да би се учинио тешко постижним смисао учења ради веће користи читалаца” („О Светом Духу”, гл. XXVII).

Ако учење о Богоматери припада Предању, онда ми можемо имати удела у оном безграничном поштовању, које Њој Црква указује, само путем личног животног искуства у Цркви. И степен тога нашег удела биће мера и наше припадности Телу Христовом.